

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Vallen is als vliegen

Vallen is als vliegen

Manon Uphoff (2019). Querido: Amsterdam. 192 pp. € 19,99.
ISBN 978 90 2140 8026

Hanna Van Parys

Zaterdagmiddag, en een doelloos gevoel hangt over mij. Wat ik voor me uit aan het schuiven ben moet nu toch een start kennen. De roman van Manon Uphoff over seksueel misbruik binnen haar eigen gezin van herkomst zou ik lezen op aanraden van mijn collega bij de redactie van dit tijdschrift, en in een enthousiaste bui gaf ik mezelf ook op als recensent. Aangezien ik vandaag de laatste pagina's las, is dit het 'uitgelezen' moment om een aanvang te maken met het schrijven van de recensie.

Dit voor me uit schuiven is niet nieuw. Ook tijdens het lezen van het boek heb ik een aantal zaken voor me uit geschoven. Verder lezen bijvoorbeeld. Het gedeelte waar de auteur het seksueel misbruik begint te beschrijven in onbedekt rauwe en toch suggestief poëtische taal, was voor mij niet op eender welk moment te lezen. Niet als ik een hele dag bij mijn dochter was bijvoorbeeld, niet vlak voor ik ging slapen, niet als ik maar een half uurtje tijd had. Maar het verliep ook subtieler: dingen tot me laten doordringen, dat zou ik later wel doen. Nu zat ik in de flow van de niet te stoppen woordenvloed vol archaische beelden. Ik liet me gewillig meevoeren in de rake, soms herkenbare maar vaker ontzetsende beschrijvingen van het alledaagse leven in het gezin Holbein. Tot je geconfronteerd wordt met de harde, stekende realiteit en je ook als lezer in een mijnenveld belandt. Ja, het lezen van dit boek ging gepaard met heel wat heftige emoties en lichamelijke reacties. Ik zou het dus niet aan iedereen aanraden. Toch is het

een bijzonder en lovenswaardig boek.

Zelf heeft de auteur dit verhaal, dit deel van haar leven, gedurende decennia proberen voor zich uit te schuiven of beter: 'uit haar systeem te krijgen'. In het laatste hoofdstuk schrijft ze: 'Ik weet nu dat er een betovering was waarnaar ik soms heb terugverlangd, omdat die me behoedde voor de werkelijkheid' (p. 179). Het is pas op het moment dat haar oudste zus Henne Vuur in 2015 een tragische dood sterft, dat iets in haar ontvlamt en ze zich op een haast onmogelijke taak stort: haar verhaal en dat van haar familie via een literaire pennenvrucht met de wereld delen. De auteur besluit het eerste hoofdstuk: 'Neem me niet kwalijk dat ik zo lang over mezelf aan het woord ben. Ik voel dat ik moet vertellen wie ik was en wat ik heb willen zijn voor ik tragsgewijs kan afdalen naar ons eerste onderkomen. Waar ik aan herinnerd werd in die (sombere) dagen waarin een oude, vertrouwde drum steeds luider klonk. Ja, onrust, en alarm ... en toen ontbranding' (pp. 20-21).

Vanaf het derde hoofdstuk 'Toneel en setting' worden we meegenomen in het verhaal van haar jeugd. Het is alsof de auteur met dit boek niet enkel het verhaal wil overbrengen over wat ze heeft meegemaakt maar ook de ervaring zelf. Het verhaal is namelijk niet afgelijnd, begint en eindigt abrupt, om even later terug opgenomen te worden. Het seksueel misbruik door haar vader van haar en haar zussen wordt expliciet benoemd en tegelijkertijd ook in flarden en flitsen opgerakeld, bijna zoals Uphoff het zelf heeft beleefd: als een uiterst verwarrende splitsing tussen haar gewone zichtbare bestaan in de Holbein-familie en de nachtelijke grensoverschrijdende handelingen van haar vader – die ze in deze scènes naar voor brengt als de Minotaurus. De figuur van de Minotaurus staat voor een schepsel, half mens, half dier, dat de volledige macht heeft over jou wanneer je in

Vallen is als vliegen

zijn labyrint verstrikt raakt; over je lichaam en geest, over je hele wezen.

Dit unieke verhaal dat geschetst wordt binnen de specifieke tijdsgeest van de jaren zestig en zeventig in een Nederlandse arbeiderswijk, geeft zicht op enkele veelvoorkomende dynamieken bij seksueel misbruik: het hermetische net dat de misbruiker sluit omheen zijn of haar slachtoffers, de twijfel aan de eigen ervaring – het is pas op haar veertiende dat Uphoff in staat is om een slot op haar slaapkamerdeur te vragen –, de loyaliteit die het kind voelt ten aanzien van de misbruikende ouder, het ontbreken van bescherming door de andere ouder, en de omgeving die vreemde zaken wel opmerkt maar geen conclusies trekt of stappen onderneemt (Carr, 2000).

Wat deze roman zo bijzonder maakt is de manier waarop ‘ondergetekende’ (de auteur) haar broers en zussen beschrijft en de siblingrelaties typeert zowel vroeger als nu. Haar twee oudste zussen uit het eerste huwelijk van haar moeder noemt ze samen met moeder *The Holy Trinity of Smoke* (p. 14), naar het veelvuldig roken van filtersigaretten. Een veilige haven vindt ze gedeeltelijk bij haar vijftien jaar oudere zus Toddiewoddie, tot haar zus zelf moet vluchten voor een al even misbruikende partner. De gedeelde geschiedenis met haar zes jaar jongere zus Libby, die veelvuldig samen met haar misbruikt werd, en de verbondenheid met Toddiewoddie maken dat de band ook jaren na de dood van hun vader onverbreekbaar is. Het is een verbondenheid die verder versterkt wordt in een rituele ‘heksensabbat’, een poging om voorgoed een einde te maken aan de destructieve invloed van hun vader. Verder beschrijft ze haar drie broers, een van hen geboren met een mentale beperking, een andere broer die op zeer jonge leeftijd stierf en Max, voor wie de auteur een stille bewondering koestert.

Het schrijven van dit boek kunnen we een krachttoer noemen. Met een duizelingwekkende vaart sleurt de auteur je mee in haar ervaring en verhaal. Er is geen ontkomen aan, hoe vaak je het boek ook weglegt. Waar ik oorspronkelijk dacht dat dit mogelijk een boek is om aan cliënten aan te raden die een soortgelijk trauma hebben meegemaakt, twijfel ik daar nu aan. Eerder kijk ik in de richting van collega-therapeuten voor wie het lezen van dit boek weer een stap dichterbij het durven inlevend bevatten van het trauma seksueel misbruik binnen het gezin. *Vallen is als vliegen* is een goedgekozen titel. Je tuimelt rond in dit boek en wordt nu eens bedolven onder de zwaarwichtige zinnen, dan weer opgetild in de herkenbare beschrijvingen van iemands kindertijd. Een kindertijd getekend door ernstig seksueel misbruik dat door de auteur voor het eerst (op drieënvijftigjarige leeftijd) ten volle wordt beseft. Reeds vijftwintig jaar is Manon Uphoff auteur, en ze heeft ondertussen erkenning gekregen in de vorm van verschillende nominaties en prijzen. Maar het is wellicht de eerste keer in haar carrière dat een persoonlijk herstel- en rouwproces en het schrijven van een boek zo met elkaar verweven zijn.

Hanna Van Parys is relatie- en gezinstherapeut, verbonden aan de Universitaire Dienst Psychiatrie van het UZ Gent. Ze is opleider binnen de permanente vorming Partnerrelatie-, Gezins- en Systempsychotherapie van de Universiteit Gent.

Literatuur

Carr, A. (2000). Child sexual abuse – A comprehensive family based approach to treatment. *Journal of Child Centred Practice*, 6(2), 45-74.